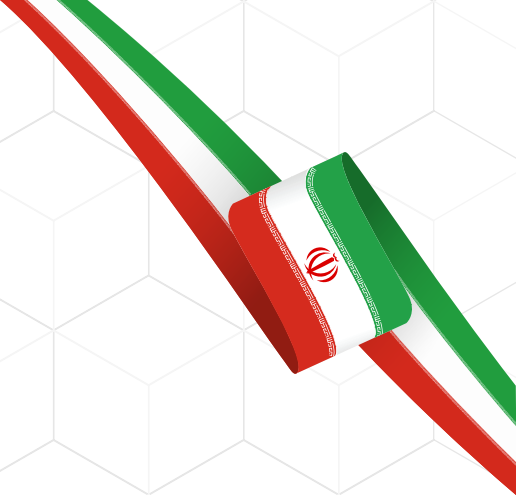

مؤسسه مطالعات پژوهش های بازرگانی

شناسایی و تحلیل پیشران های کلیدی آمایش منطقه ای (براساس تحلیل های کمی و آینده پژوهی)

استان زنجان

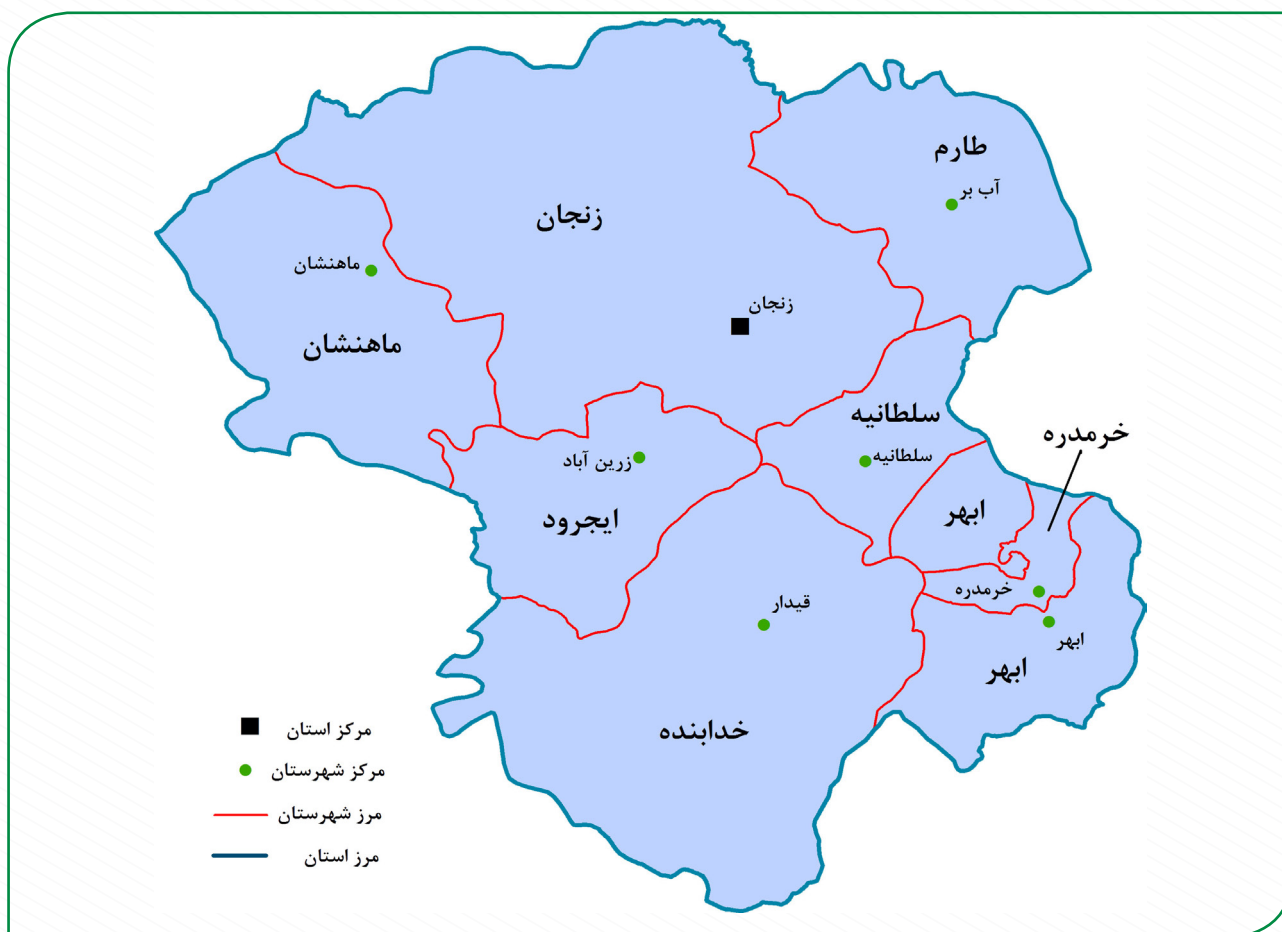
مهر ۱۴۰۲

استان زنجان

یکی از اهداف اصلی آمایش سرزمین و برنامه‌های کلان توسعه کشور تاکید بر گسترش فعالیت‌های صنعتی در فضای جغرافیایی و تخصص‌یابی منطقه‌ای برای شکل‌گیری تقسیم کار فضایی است. تمرکز فعالیت‌های صنعتی در چند نقطه خاص کشور و توزیع نامتوازن آنها در پهنه‌ی سرزمین به یکی از مهم‌ترین چالش‌های، فراروی سیاست‌گذاران و آحاد مردم تبدیل شده است. در واقع سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی صحیح اقتصادی در هر کشوری مستلزم شناخت امکانات و قابلیت‌های تولیدی و تجاری مناطق مختلف است. براین اساس مستند حاضر به بررسی نتایج «طرح شناسایی و تحلیل پیشران‌های کلیدی آمایش منطقه‌ای براساس تحلیل‌های کمی و آینده‌پژوهشی» به تفکیک استان‌ها به ترتیب فهرست ذیل ارائه شده است.

- بخش ۱. اولویت‌ها و مزیت‌های تولیدی استان براسناد مصوب ملی و استانی آمایش سرزمین؛
- بخش ۲. مشخصات عمومی استان (جمعیت، مساحت و تخصص‌های عمده استان)؛
- بخش ۳. بررسی شاخص‌های تخصص منطقه‌ای؛
- بخش ۴. نتایج مطالعات آینده‌پژوهی.

بخش ۱

حوزه‌های دارای اولویت توسعه صنعت، معدن و تجارت استان براساس مطالعات آمایش سرزمین

حوزه	عنوان فعالیت	شهرستان‌ها یا نقاط مستعد توسعه
صنعت	صنایع غذایی	ابه‌ر، ایجرود، خدابنده، خرمدره، زنجان، سلطانیه، طارم، ماه-نشان
	منسوجات	ابه‌ر، ایجرود، خدابنده، خرمدره، زنجان، سلطانیه، طارم، ماه-نشان
	پوشاک	ابه‌ر، زنجان
	دباغی و عمل آوردن چرم	ابه‌ر، ایجرود، خدابنده، خرمدره، زنجان، سلطانیه، طارم، ماه-نشان
	تولید فلزات اساسی	ابه‌ر، زنجان، ماه-نشان
	تولید محصولات فلزی فابریکی بجز ماشین آلات و تجهیزات	زنجان
	تولید ماشین آلات و تجهیزات طبقه بندی نشده در جای دیگر	ابه‌ر، ایجرود، خرمدره، زنجان
	تولید ماشین آلات و دستگاه‌های برقی طبقه بندی نشده در جای دیگر	زنجان
معدن	استخراج سنگ-های فلزی (سرب و روی، آهن، طلا، مس، منگنز)	ابه‌ر، خرمدره، زنجان، سلطانیه، طارم، ماه-نشان
	استخراج سایر سنگ-های معدنی (زاج، سیلیس، خاک صنعتی، فلدسپات، کائولن، گرانیت، مرمریت، تراورتن، سنگ آهک، سنگ لاشه، سنگ گچ، پوکه معدنی، عقیق)	ابه‌ر، ایجرود، خدابنده، زنجان، طارم، ماه-نشان
	بازرگانی، خدمات پشتیبان تولید	ابه‌ر، ایجرود، خدابنده، خرمدره، زنجان، سلطانیه، طارم، ماه-نشان
تجارت		

بررسی ساختار مطلوب توسعه صنعت، معدن و تجارت استان به لحاظ آمایش سرزمین با توجه به ظرفیت‌های استان حاکی از آن است که رشته فعالیت صنایع غذایی و آشامیدنی، منسوجات و دباغی و عمل‌آوری چرم بیشترین فراوانی را در سطح شهرستان‌های استان به لحاظ استعداد استقرار واحد صنعتی دارند این رشته فعالیت‌ها در حال حاضر سهم ۱۶٫۱ درصدی از صنایع فعال استان را به خود اختصاص داده‌اند.

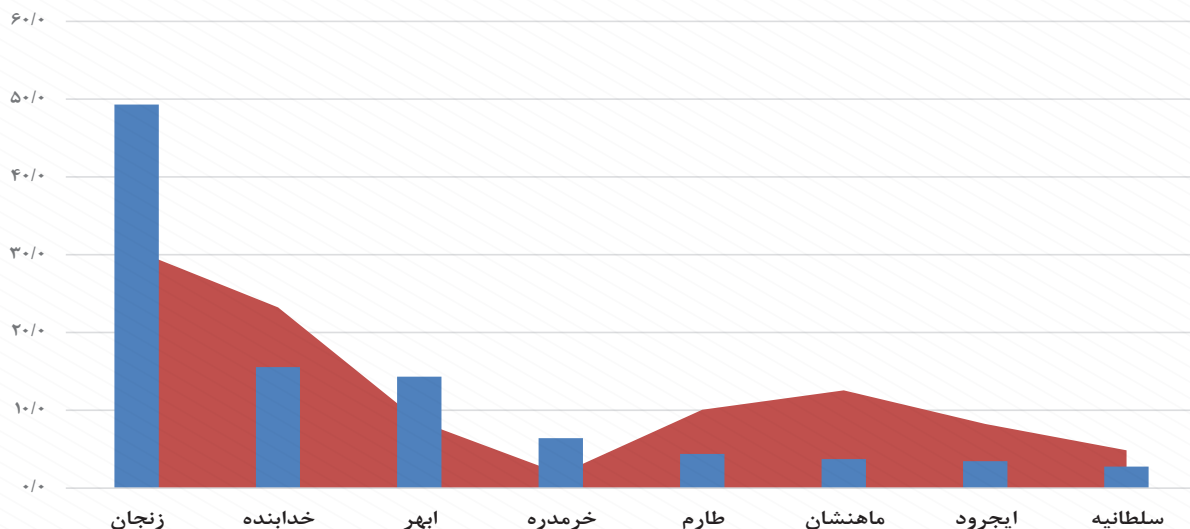

بخش ۲

مشخصات عمومی استان (جمعیت، مساحت و تخصص های عمده استان)

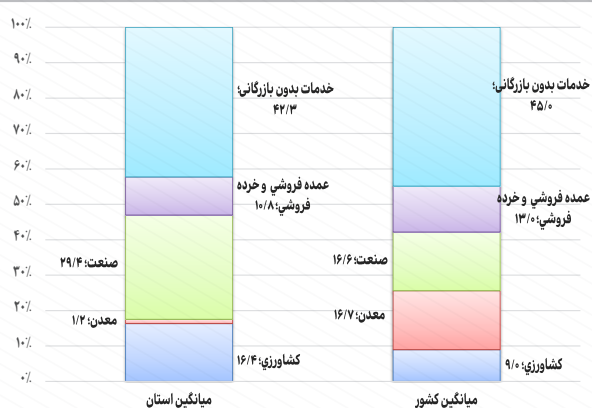
سهم از مساحت و جمعیت کل استان

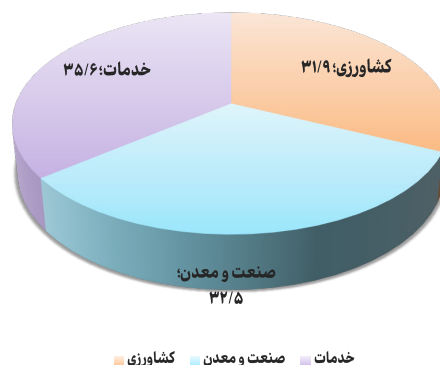
- جمعیت استان زنجان (میلیون نفر) ۱٫۱ (سهم از کل کشور ۱٫۳)
- مساحت استان زنجان (کیلومتر مربع) ۲۱۷۳۳ (سهم از کل ۱٫۳)

جمعیت و مساحت دو فاکتور اصلی هستند که در بستر زمان و مکان و در کنش متقابل با سطح تکنولوژیکی جوامع، تراکم های شهری را رقم می زنند؛ بررسی نسبت بین جمعیت و مساحت یکی از نشانه های عدم تعادل در مناطق است؛ همانطور که در نمودار مشاهده می شود شهرستان زنجان، ابهر، خرمدره، سهم جمعیت بیشتر از مساحت را به خود اختصاص داده است اگرچه ترکیبی جمعیت شهرستان های استان به مراتب وضعیت بهتری از کل کشور دارد.

سهم ارزش افزوده بخش های اقتصادی استان زنجان

سهم اشتغال بخش های اقتصادی استان زنجان

➤ بررسی سهم اشتغال و ارزش افزوده بخش های اقتصادی حاکی از آن است که این استان دو بخش کشاورزی و صنعت سهم بالایی را به خود اختصاص داده اند و هر دو این بخش ها از میانگین کشوری به مراتب سهم بالاتری دارند.

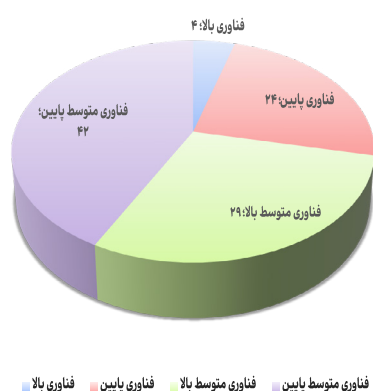

بخش ۳

بررسی شاخص های تخصص منطقه ای

تعداد کارکنان (نفر)	ارزش افزوده (میلیارد ریال)	تعداد کارگاه	آمار سال ۱۳۹۸
۲۹۰۳۸۱۶	۴۶۵۰۹۰۰	۲۹۱۴۸	کل کشور
۳۶۱۱۳	۱۱۷۶۹۵	۴۷۵	خراسان شمالی
۱,۲	۲,۵	۱,۶	سهم استان از کل کشور

سطح فناوری صنایع استان زنجان-۱۳۹۸

استان زنجان سهم ۱٫۶ درصدی از تعداد کارگاه‌های بخش صنعت کشور سهم ۲٫۵ درصدی از ارزش افزوده و ۱٫۲ درصدی از شاغلین صنعت کشور را به خود اختصاص داده است. که به نسبت وضعیت بهتری از بخش صنعت کل کشور را به خود اختصاص داده است.

رشته فعالیت‌های صنایع غذایی، فلزات پایه و تولید سایر فرآورده‌های معدنی غیرفلزی، ۵۴٫۴ درصد از صنایع فعال استان را به خود اختصاص داده‌اند.

➡ ۶۶ درصد صنایع استان از فناوری پایین و متوسط پایین برخوردارند.

بررسی اشتغال هر بنگاه به تفکیک رشته فعالیت، حاکی از آن است که کاغذ و فرآورده‌های کاغذی، منسوجات، سایر مصنوعات طبقه‌بندی شده جای دیگر و تجهیزات برقی با میانگین اشتغال بالایی ۱۰۰ نفر به ازای هر بنگاه در این استان وجود دارد

ترکیب تعدادی صنایع موجود استان-۱۳۹۸ / تعداد

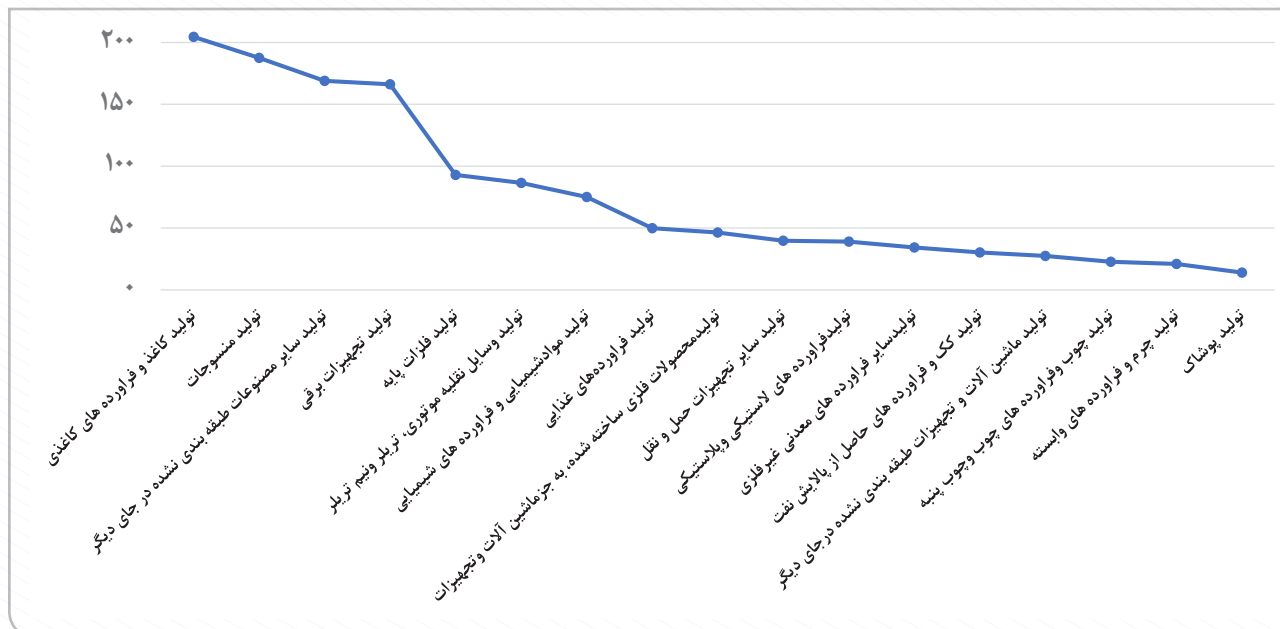

بررسی شاخص های تخصص منطقه ای

بخش ۳

میانگین اشتغال هر بنگاه به تفکیک رشته فعالیت

شاخص ضریب ساختاری استان زنجان ۱۳۹۰-۹۸

عنوان	کشاورزی	معدن	صنعت	بازرگانی	خدمات
زنجان	۹۹٫۷	۹۴	۱۰۴٫۱	۱۰۰٫۱	۹۷٫۲
میانگین کل کشور	۱۰۴	۹۶٫۷	۱۰۲	۱۰۲٫۲	۹۹٫۷

شاخص تغییرات ساختاری، توان اقتصادی و تمرکز ارزش افزوده یک فعالیت اقتصادی را نسبت به سال پایه (۱۰۰) نشان می دهد، بدین ترتیب که هر قدر میزان آن نسبت به سال پایه افزایش یافته باشد، بیانگر مقدار وسعت و رشد فعالیت اقتصادی مورد نظر در مقایسه با سایر فعالیت ها است. فعالیت هایی که در مقایسه با سایر فعالیت ها از رشد ارزش افزوده بیشتری برخوردار بوده اند و توانسته اند توان اقتصادی خود را حفظ کنند یا افزایش دهند، بیش از سایر فعالیت ها، تحت تاثیر سیاست های اقتصادی با تغییرات ساختاری قرار گرفته اند. نتایج محاسبات شاخص ضریب ساختاری استان حاکی از آن است که بخش صنعت، بهترین عملکرد بخش های اقتصادی استان طی یک دهه منتهی به ۱۳۹۸ را داشته است. سایر بخش ها نیازمند برنامه ریزی جهت بهبود ایجاد ارزش افزوده می باشند.

ضریب جینی تخصصی شدن منطقه ای استان زنجان

مقدار شاخص ۱۳۹۸	۰٫۰۸
متوسط رشد سالانه شاخص طی دوره ۹۱-۱۳۹۸ (درصد)	۱٫۰۹
تغییرات طی دوره ۸۱-۱۳۹۸ (درصد)	۲۰٫۴

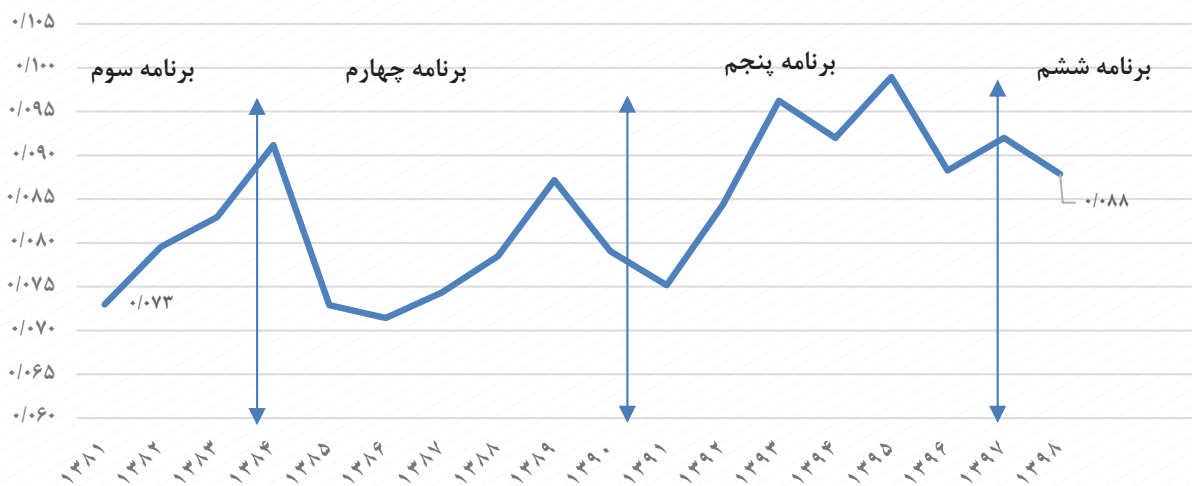

بخش ۳

بررسی شاخص‌های تخصص منطقه‌ای

رشد شاخص تخصصی شدن منطقه‌ای استان (۹۸-۱۳۸۱)/درصد

➤ ضریب جینی تخصصی شدن منطقه‌ای، عددی بین صفر و یک است که هرچه به یک نزدیکتر، نشان‌دهنده تخصصی شدن بیشتر است. هدف از تخصصی شدن منطقه‌ای آن است که هر منطقه براساس مزیت‌ها و شایستگی‌های خود در چهارچوب سیاست‌های کلان سرزمینی در چند رشته فعالیت از فعالیت‌های اقتصادی، نقش تخصصی ایفا کرده و براساس آن با مناطق دیگر همکاری پیرامونی برقرار کند.

➤ روند تغییرات ضریب جینی تخصصی شدن منطقه‌ای، طی دوره ۹۸-۱۳۸۱ به طور متوسط رشد ۱۰۹ درصدی داشته است.

➤ بررسی روند تغییرات آن براساس برنامه‌های توسعه نیز حاکی از آن است که در طول سال‌های انتهایی برنامه سوم و با رشد همراه بود.

➤ ضریب مکانی، معیاری است که نشان می‌دهد رشته فعالیت‌های خاص در یک منطقه نسبت به کل متمرکزتر است؛ بدین ترتیب که در صورتیکه ضریب مکانی یک فعالیت صنعتی از عدد یک بزرگتر باشد نشان‌دهنده فعال و متمرکز بودن این فعالیت صنعتی در منطقه مدنظر نسبت به کل اقتصاد است و بالعکس هرچه میزان ضریب بهره‌مکانی در یک فعالیت صنعتی در منطقه بزرگتر باشد، نشان‌دهنده تخصص بیشتر منطقه مدنظر در آن فعالیت است. نتایج محاسبات ضریب مکانی برای دوره ۱۸ ساله ۹۸-۱۳۸۱ به شرح جدول ذیل است:

بررسی شاخص های تخصص منطقه ای

بخش ۳

صنایع کارخانه ای پیشرو در استان زنجان

کد آیسیک	توضیحات	۱۳۸۱	۱۳۹۸	ضریب تغییرات طی دوره (درصد)	میانگین ۱۰ سال اخیر
۱۷۰۹	تولید سایر کالاهای کاغذی و مقوایی	۰,۰۰	۱۵,۸۵	۸۰۵۱,۴	۱۱,۶۸
۲۷۳۲	تولید سایر سیم ها و کابل های الکترونیکی و برقی	۷,۲۷	۷,۷۲	۴۱,۳	۸,۹۲
۱۳۱۲	بافندگی منسوجات	۵,۰۸	۸,۸۱	۲۳۸,۴	۳,۱۳
۳۲۹۶	برش و شکل دهی و پرداخت سنگ	۰,۵۶	۱,۰۸	۱۲۵	۱,۴۶
۲۵۹۹	تولید سایر محصولات فلزی ساخته شده طبقه بندی نشده در جای دیگر	۰,۲۹	۳,۲۴	۲۹۰,۱	۱,۴۰
۲۴۳۱	ریخته گری آهن و فولاد	۰,۶۰	۱,۱۲	۲,۳	۱,۳۷
۱۰۱۰	فرآوری و نگهداری گوشت	۱,۱۷	۰,۹۷	۸۲,۸	۱,۲۷

ماخذ: محاسبات تحقیق بر اساس داده های کارگاه های صنعتی مرکز آمار ایران

بخش ۴

نتایج مطالعات آینده‌پژوهی

برای شکل‌دهی آینده صنعت، معدن و تجارت در کشور با توجه به ملاحظات آمایش سرزمین، طی مطالعات آینده‌پژوهی ۱۰ پیشران کلیدی ۱. انقلاب صنعتی چهارم، ۲. مسئولیت‌های اجتماعی و تاکید بر رفاه اجتماعی، ۳. نقش دانشگاه‌ها در بخش صنعت، معدن و تجارت، ۴. منابع جدید انرژی، ۵. همگرایی علوم فوتونیک، ۶. تغییرات جمعیت‌شناسی و افزایش شهرنشینی، ۷. سیاست‌های دولت در ابعاد ملی و بین‌المللی، ۸. تغییرات اقلیمی و اثرات زیست‌محیطی، ۹. اقتصاد چرخشی و کربن‌زدایی و ۱۰. مدیریت آب در فرآیندهای صنعتی و معدنکاری شناسایی شدند. در ادامه نتایج تحلیل شاخص تمرکز با استفاده از داده‌های پیشین و همچنین نتایج پرسشنامه تکمیل شده توسط خبرگان استانی با توجه به روندهای جهانی آینده موثر بر بخش صنعت، معدن و تجارت طی دوره ۱۰ ساله پیش‌رو در جدول ذیل آورده شده است

نام استان	نتایج شاخص تمرکز		نتایج پرسشنامه (افق ۱۴۱۴)	
	رشته فعالیت‌های در حال رشد	رشته فعالیت‌های در حال افول	رشته فعالیت‌های کلیدی	رشته فعالیت‌های تضعیف شده
زنجان	تولید سایر کالاهای کاغذی و مقوایی	تولید موتور برقی، دینام و ترانسفورماتور و دستگاه‌های توزیع و کنترل برق	تولید پوشاک	تولید فراورده‌های غذایی
	تولید سایر سیم‌ها و کابل‌های الکترونیکی و برقی	تولید فلزهای پایه گرانبها و سایر فلزهای غیرآهنی	تولید چرم و فراورده‌های وابسته	تولید کاغذ و فراورده‌های کاغذی
	بافتندگی منسوجات	تولید سایر فراورده‌های غذایی	تولید مواد شیمیایی و فراورده‌های شیمیایی	چاپ و تکثیر رسانه‌های ضبط شده
	برش و شکل‌دهی و پرداخت سنگ	آماده‌سازی و ریسندگی الیاف نساجی	تولید داروها و فراورده‌های دارویی شیمیایی و گیاهی	تولید کک و فراورده‌های حاصل از پالایش نفت
	تولید سایر محصولات فلزی ساخته شده طبقه‌بندی نشده در جای دیگر	تولید سایر فرآورده‌های چینی و سرامیکی	تولید سایر فراورده‌های معدنی غیرفلزی	تولید فلزات پایه

جمع‌بندی

استان زنجان ۱٫۳ درصد از مساحت و ۱٫۳ درصد جمعیت کشور را به خود اختصاص داده است. سهم این استان از ارزش افزوده کشوری در بخش صنعت حدود ۲ درصد بوده است. از مهمترین زیرساخت‌های کلیدی در حوزه تولید (صنعتی، معدنی) می‌توان به ۱۷ ناحیه و شهرک صنعتی اشاره داشت. همچنین از منظر تعداد واحدهای صنعتی ۵۴٫۴ درصد صنایع استان تنها در دو رشته فعالیت فلزات پایه، صنایع غذایی و تولید سایر فرآورده‌های معدنی غیرفلزی استقرار دارند. ضمن آنکه ۶۱٫۸ درصد از مجموع واحدهای صنعتی استان نیز در شهرستان زنجان استقرار دارند.

